

Міністерство культури та інформаційної політики України
Харківська державна академія культури
Факультет соціальних комунікацій і музейно-туристичної діяльності

Кваліфікаційна робота

на тему:

Музейна виставка «Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова»

Здобувача вищої освіти 2 курсу
другого освітнього рівня (магістр)
спеціальності 027 «Музеєзнавство,
пам'яткознавство»

освітньої програми «Музеєфікація
історико-культурної спадщини»

Пуштарик Людмили Сергіївни

Науковий керівник: доктор
філософських наук, доцент,

Сошніков Андрій Олександрович

Рецензент: кандидат культурологічних
наук, Фененко Андрій Олегович

Харків – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3-5
РОЗДІЛ I. Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова.....	6-11
РОЗДІЛ II. Наукова концепція музейної виставки.....	12-14
РОЗДІЛ III. Освітньо-педагогічна програма.....	15-25
ВИСНОВКИ.....	26-27
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	28-30
ДОДАТОК 1.....	31-34
ДОДАТОК 2.....	35-36

ВСТУП

Актуальність даної роботи полягає у застосуванні експозиційно-музейних засобів за допомогою яких розкривається творчість С. І. Васильківського – митця, громадського діяча і патріота.

Збірка його мистецьких творів у зібраннях мала колосальний вплив на створення Музею Слобідської України ім. Г. С. Сковороди (нині Харківський історичний музей ім. М. Ф. Сумцова) та посприяла розвитку музейної галузі в цілому, що додатково актуалізує розкриття даної теми.

Першим кроком в цьому напрямі є створення виставки про спадщину великого художника, яка має репрезентувати творчий доробок цього славетного українського митця.

Об'єкт даної роботи - дослідження музейними засобами творчої спадщини С. І. Васильківського.

Предмет – дослідження творчої спадщини С. І. Васильківського, що зберігається у фондах Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова.

Мета дослідження – демонстрація набутих музеєзнавчих навичок через розкриття музейними засобами творчого доробку видатного українського митця С. І. Васильківського та створення проекту виставки його творів на базі Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова.

Для досягнення поставленої мети передбачається виконання наступних завдань:

- Вивчити та систематизувати джерела та літературу з теми дослідження.
- Викласти результати наукового дослідження проблеми у формі історичної довідки.
- Розробити виставку присвячену С. І. Васильківському та його впливу на Харківський історичний музей ім. М. Ф. Сумцова.
- Розробити освітньо-педагогічну програму з урахуванням виставки

Наукова новизна - на базі збірки Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова вперше розроблено виставку, що присвячена творчості С. І. Васильківського. На основі цієї виставки розроблено освітньо-педагогічну програму для студентів 1 курсу музеєзнавців.

Джерельна база даної дипломної роботи включає: книги надходжень [6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14], збірка картин та інших предметів, що містяться в музеї [див. додаток 2. Таблиця]. Джерелом, що висвітлює життя митця, виступають мемуари - Ніколаєв О. О. [16] та Безхутрий М. М. [1]. Джерелами з музеєзнавства виступають посилання на Сайт Верховної Ради України – це «Положення про фондово-закупівельну комісію музею, затверджене наказом Міністерства культури України від 21.03.2016 №144» [19], «Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2000 №1766 «Про затвердження переліку музеїв, що перебувають у віданні підприємств, установ та організацій, де зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України» [20], «Про затвердження Інструкції з організації обліку музейних предметів» [22] та «Про музеї та музейну справу» [23].

Література даної роботи умовно поділяється на три групи. Перша група присвячена С. І. Васильківському – це публікації в газеті «Южный край» Сумцова М. Ф. [27] та про похорони С. І. Васильківського [21]. Друга група присвячена Харківському історичному музею та приватній колекції С. І. Васильківського в ньому. В статті Романовського В. С. [26]. докладно вивчено виконання духовного заповіту Васильківського та безпосередньо етап реорганізації музею. Також це питання розкриває Даньковська Р. С. [4] в своїй статті і торкається відділів музею. Докладніше про художній відділ імені С. І. Васильківського пише Ніколаєва О. О. [17]. Стаття Рибальченка Р. К. [25] надає дані про розширення колекції, її експонування та передачу в інші музеї. Докладні та не менш важливі дані про фонди музею надає Рибальченко Л. Л. [24] у своїй статті в період Другої Світової війни. І в статті Михайловської Ю. А. [15] маємо список предметів і дані про джерела

надходжень. Третя група – з музеєзнавства: підручник, який використовується для освітньо-педагогічної програми - Гайдай О. М. [2], та інша література що виступає допоміжною ланкою для занять: Грибанова С. М. [3], Федорченко В. К. [5], Шляхтина Л. М. [30]. Для використання виставки на заняттях у вищому навчальному закладі виступає стаття Фененка А. О. [28].

Особистий внесок автора робота полягає в тому, що було проаналізовано ряд джерел та літератури, що стосується життя С. І. Васильківського та його внеску у формування колекції Слобідського музею України (нині Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова) та долі його власної колекції в цьому музеї з початку його створення – 1920 року до 2021 року включно. На основі цих матеріалів розроблено виставку присвячену С. І. Васильківському, яка розкриває його особистість як митця та вплив його творчості на українську культуру в цілому. На базі виставки розроблено освітньо-педагогічну програму.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків. Загальна кількість сторінок 36, з них: текст дослідження 27 сторінок, список джерел та літератури 3 сторінки (30 позицій), додатків – 2 позиції.

РОЗДІЛ I. Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова

Відомий український митець Сергій Іванович Васильківський 7 (19) народився жовтня 1854 р. в м. Ізюм на Харківщині, у 1861 році його батьки переїхали до Харкова. Навчався він у 1-й, а згодом у 2-й харківських гімназіях. Викладачем малювання у 2-й Харківській гімназії був Д. І. Безперчий (див. додаток 1, позиція 1), котрий першим звернув увагу на здібності Васильківського і дав йому перші навички серйозної художньої майстерності. Під впливом учителя Васильківський наполегливо зайнявся малюванням. Крім того, він мав музичний талант, захоплювався українськими піснями та думами, грав на багатьох музичних інструментах. Він мріяв як про майбутнє навчання як у Імператорській академії мистецтв (див. додаток 1, позиція 8) так і у консерваторії [16].

Але після закінчення гімназії С. І. Васильківський спочатку вступив до Харківського ветеринарного інституту (див. додаток 1, позиція 12). Втім, під впливом відвідування пересувних виставок художників-передвижників 1871-1875 рр. він покинув навчання на останньому курсі інституту і всупереч батькам у серпні 1876 року вступив до Петербурзької Академії мистецтв, де обрав собі пейзажний живопис головним напрямом роботи. Один із співучнів і близьким другом художника був М. Самокиш (див. додаток 1, позиція 6), з яким вони іноді разом працювали. За час навчання митець отримав: одинадцять срібних, дві золоті медалі, грошові премії, звання художника першого ступеню, велику золоту медаль і право на чотирирічне закордонне відрядження за кошт академії [1 с. 246].

Під час закордонного стажування у березні 1886 р. С. І. Васильківський, разом із М. Самокишем, виїхав до Парижу, де поза конкурсом виставляв свої роботи у Паризькому салоні. Також він відвідав Англію, Італію, Іспанію, Німеччину, Африку, Туреччину, де копіював твори видатних майстрів пензля, працював на пленері, вдосконалював колористичну та композиційну майстерність. У травні 1888 р. С. І. Васильківський повертається до Росії [1

с. 247]. За картини, створені під час відрядження («У Піренеях», «Вигляд на Безансон», «Ранок у Безансоні», «Зима в Іспанії», «Булонський ліс взимку») Рада Петербурзької Академії мистецтв мала присудити йому звання академіка, але не наважилася побороти пануючий у її стінах академічний консерватизм. Тож С. І. Васильківський покидає Академію і до кінця життя залишається в Україні, присвятивши своє мистецтво історії та побуту українського народу, а також змалюванню українських краєвидів [29]. Це сприяло повному розквіту великого і своєрідного таланту художника, насамперед, як пейзажиста, маючого неабиякий талант у створенні проникливого, яскраво виявленого образ природи. Художник уподобав картини невеликого розміру, котрі мають закінчений художній образ живої природи.

Разом із М. С. Самокишем вони склали альбом «З української Старовини» в 1900 р., пізніше за свій кошт – альбом «Мотиви українського орнаменту» в 1912 році в 2400 екземплярах.

С. І. Васильківський займався і громадською діяльністю, був головою художньо-архітектурного відділення Харківського літературно-мистецького гуртка (див. додаток 1, позиція 13), членом музейної комісії міського художньо-промислового музею (див. додаток 1, позиція 14), членом ради художньої школи. Він також брав участь у ряді виставок, зокрема товариства російських акварелістів, Санкт-Петербурзького товариства художників, Московського товариства любителів мистецтв, товариства харківських художників [1].

Враховуючи всі твори що експонувались на виставках, були продані в Росії, за кордоном, у себе вдома, виконував на замовленнях, та речі, що він заповів Музеєві Слобідської України – можна підрахувати, що їх загальна кількість налічувала понад 3000 [16].

Улітку 1917 року художник занедужав і через потребу у коштах на лікування почав продавати картини «не українського змісту». Перед смертю митець за духовним заповітом усе майно передав у Музей Слобідської

України – власний будинок, капітал і велику силу мистецького майна [16, с. 19-20.]. Помер С. І. Васильківський 8 жовтня 1917 р. був похований в Харкові поряд з батьками [16, с. 21.].

За словами академіка М. Ф. Сумцова (див. додаток 1, позиція 7), «заключним акордом його прагнення до піднесення рідного міста став заповіт, згідно з яким всі його картини, етюди, ескізи художника, колекція старовинної зброї, народних костюмів, вишивок, фотографій та ін. передавалися майбутньому «Музею Слобожанщини» [29].

У січні 1920 р. шляхом реорганізації всіх харківських музеїв було засновано Музей Слобідської України імені Г. С. Сковороди [4]. До колекції музею увійшли зібрання тогочасних музеїв: музею Харківського історико-філологічного товариства (див. додаток 1, позиція 8), міського художньо-промислового (див. додаток 1, позиція 14) та університетського музеїв, створених ще у 1880-х рр. А головне — унікальна колекція С. І. Васильківського, що зберігалася в приміщенні міського музею [25]. Головним організатором музею став перший завідувач, академік М. Ф. Сумцов. Він визначив структуру музею з трьома відділами: історичний відділ присвячений імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненку (див. додаток 1, позиція 2), етнографічний – імені О. О. Потебні (див. додаток 1, позиція 9), художній – С. І. Васильківського, до якого ввійшов 721 твір художника [17].

В період 1927 року в Музеї Слобідської України постійними стали виставки творів художника. На першій виставці було представлено 115 картин та етюдів, що раніше не експонувались. Пізніше в цьому році на наступній виставці були презентовані рідкісні фотографії з архіву художника. Зображення старих будинків, вулиць, млинів, краєвидів, дніпровських порогів, що використовувались митцем на підготовчих етапах його роботи над картинами. До 150-річчя від дня народження Г. Ф. Квітки-Основ'яненка (див. додаток 1, позиція 2) Музей Слобідської України створив виставку, в якій експонувались й картини С. І. Васильківського, що були пов'язаними з іменем Квітки. Восени 1929 р. відкрилася нова виставка і мала декілька

розділів: історичне малярство, побутовий жанр, пейзаж. Завдяки зусиллям О. О. Ніколаєва (див. додаток 1, позиція 5) було придбано для музею й чотири портрети художника у різні періоди його життя протягом 30-ти років. Це роботи М. Р. Пестрикова, С. Р. Ростворовського, І. Ф. Цюнглінського, М. М. Уварова. Крім виставкової діяльності, у 1924 р. музей також видав листівки з портретом С. І. Васильківського [24].

У 1927 р. X з'їзд КП(б)У прийняв рішення про реорганізацію та «покращення музейної роботи». Причиною були намагання тодішньої влади підпорядкувати їх роботу завданням так званого «соціалістичного будівництва», перетворити музеї на «командні пости пропаганди комунізму». У таких обставинах діяльність Музею Слобідської України імені Г. С. Сковороди не вписувалась в ідеологію, тому у 1930 р. його було перейменовано на історичний. У зв'язку з цим цьому було звільнено співробітників, змінено структуру музею, перейменовано напрямки його роботи, почалася «перебудова» експозицій та, звичайно, зміна складу музейної збірки [24]. На 1927 р. у Музеї Слобідської України зберігалось 1348 творів художника [16, с. 20, 22].

У 1934 року в Харкові було засновано Українську картинну галерею (див. додаток 1, позиція 10), до фондів якої увійшли колекції інших музеїв. Один із таких був Український державний історичний музей імені Г. С. Сковороди, що передав більше 800 картин, етюдів, ескізів, із них 750 робіт С. І. Васильківського. Згодом відкрилася велика виставка картин художника, на якій було представлено більше 380 його творів. Проте, Українська державна картинна галерея передавала картини до різних музеїв, наприклад, до Лебединського краєзнавчого музею (див. додаток 1, позиція 4) — 10 одиниць, до Київського державного музею українського мистецтва (див. додаток 1, позиція 3) — 4. Незважаючи на це, в Українській картинній галереї залишалася значна кількість творів відомих художників, у тому числі і С. І. Васильківського [25].

Напередодні Другої Світової війни музей був одним з найбільших музеїв України. За даними дослідників, колекція музею нараховувала понад 100 тисяч одиниць. В його фондах зберігались археологічні, образотворчі колекції, багато інших пам'яток історії та культури Слобожанщини. [24, с. 63].

Зі статті Л. Л. Рибальченко ми дізнаємось про евакуацію цінностей Українського державного історичного музею імені Г. С. Сковороди під час Другої Світової війни. Евакуація велася в дуже важких умовах. Історичному, краєзнавчому музеям та Музею Революції було надано тільки два вагони, в яких розмістили 22 ящики з музейними предметами. До невеликої частки колекції, відправленої на Схід, увійшли образотворчі матеріали, присвячені мистецтву XVII—XX ст., зокрема і деякі твори Васильківського — малюнки українських церков, етюд до фрески «Козак Голота», три автопортрета художника та ін. [25]. Більша частина колекції залишилася в окупованому Харкові. Серед них — переважна кількість робіт С. І. Васильківського, його особистих речей та документів.

Під час останніх боїв за Харків у серпні 1943 р. окупанти підпалили будинок музею і так було назавжди втрачено унікальну збірку, куди входили всі особисті речі С. І. Васильківського: його автобіографічні нотатки, фотографії, листування з видатними діячами культури, особисті речі художника з будинку, де він мешкав. Згоріло майже 500 його творів: картини, етюди, ескізи, портрети гетьманів Івана Мазепи, Богдана Хмельницького, видатних діячів української культури, зокрема М. К. Заньковецької, М. Л. Кропивницького; загинула унікальна колекція фотографій, що збиралася художником протягом життя та нараховувала понад 2,5 тисячі одиниць. Зникло більше 400 оригінальних акварелей для альбому «З української старовини», «Мотиви української вишивки» [24]. Крім того, музей втратив документацію — вступні книги, де імовірно було занотовано предмети, в тому числі із колекції Васильківського. Через це значно ускладняється ідентифікація вцілілих експонатів.

У 1944 р. в Харківському державному історико-краєзнавчому музеї відновлюється ведення документації, зокрема книг надходжень [9]. Тому можна вважати, що саме з цього часу започатковується сучасна колекція Васильківського.

На сьогодні збірка вцілілих творів С. І. Васильківського у Харківському історичному музеї імені М. Ф. Сумцова нараховує лише 24 одиниці робіт майстра пензля [6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14].

Поряд з творами С. І. Васильківського у колекції також зберігаються 11 предметів, які належали йому особисто [12, с.20, 27]. Вони досить різноманітні і надійшли від мешканців Харкова протягом 1950-70-х рр. Окрім речових предметів, пов'язаних з життям митця, у колекції зберігаються різножанрові фотоматеріали, загальною кількістю 5 одиниць (див. додаток 2. Таблиця).

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що колекція творів С. І. Васильківського стала не тільки важливою історико-культурною спадщиною, а й відіграла визначну роль у створенні фондів, які стали фундаментом для заснування Музею Слобідської України імені Г. С. Сковороди в 1920 р. Повертаючись до питання етапів формування колекції С. І. Васильківського в Харківському історичному музеї імені М. Ф. Сумцова, можемо виділити наступні періоди:

— 1920—27 рр. — формування та розширення колекції у фондах Музею Слобідської України імені Г. С. Сковороди;

— 1934 р. — передача значної частини колекції до фондів Української картинної галереї;

— 1941—43 рр. — евакуація в умовах Другої Світової Війни та втрата експонатів під час пожежі;

— 1944 р. — початок ведення нової документації та обліку, що формує колекцію, актуальну до сьогодні.

РОЗДІЛ II. Наукова концепція музейної виставки

Ідейний задум проекту – це аналіз та розкриття особистості художника С. І. Васильківського як культурно-творчої одиниці. Його опосередкований внесок в створення музею в Харкові і культуру України в цілому. Висвітлення за допомогою виставки, музейних засобів і власних речей атмосфери його життя.

За типом виставка є класичною, ансамблевою, тематичною.

За профілем – науковий, історичний.

За цілями – навчальна, основна.

За тривалістю – тимчасова.

За методом побудови – тематичний образно-сюжетний.

За принципом – хронологічний, комплексно-тематичний.

Коротка тематична структура музейної експозиції

«Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях
Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова»

- Тема 1. Біографія художника С. І. Васильківського.
Підтема 1. Становлення С. І. Васильківського як митця
Підтема 2. Майстерня
- Тема 2. Історичне формування колекції С. І. Васильківського в Харківському історичному музеї ім. М. Ф. Сумцова.
Підтема 1. Етапи створення колекції
Підтема 2. Колекція в сучасному культурному просторі

Наскрізнi проблеми експозиції

- Висвітлення біографії С. І. Васильківського
- Внесок творчості художника в розвиток української культури
- Історія створення Музею Слобідської України та роль спадщини Васильківського та її вплив на подальший розвиток музеїв

- Дослідження провенансу колекції протягом часу
- Стан предметів на сьогодні

Архітектурно – художній образ виставки

Під час створення Архітектурно-художнього образу музейної виставки «Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова» поставлене завдання висвітлити біографію С. І. Васильківського, вплив його надбання на створення Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова, доля колекції та формування її до наших днів.

Музейна виставка буде знаходитись в актовому залі на другому поверсі Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова, що розташований за адресою м. Харків, вул. Університетська, буд. 5. Таке розміщення експозиції є зручним тим, що висвітлює вплив художника в створення Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова і взаємовплив в розвитку харківських музеїв. Виставка висвітлює розвиток і діяльність колекції художника в Харківському історичному музеї ім. М. Ф. Сумцова.

Музейна виставка складається із 40 оригінальних музейних предметів його власності і інших допоміжних музейних предметів для повного розкриття художнього образу. Обсяг предметів налічує в собі картини-оригінали, речі особистого вжитку та фото, що дають змогу скласти єдиний архітектурно-художній образ та змістовно розкрити тематику та проблематику експозиції. Для допоміжного і повного розкриття теми використовуватиметься проектор.

Згідно із архітектурно-художнім планом природне освітлення не буде визначальним для акцентування уваги на експозиції, оскільки всі предмети матимуть свій окремий освітлювальний пристрій. У зв'язку із цим на вікнах будуть встановлені спеціальні ролети.

Перша тема експозиції висвітлює життєвий шлях С. І. Васильківського, а також дає змогу зануритися в його тогочасне оточення в умовах періоду з

середини XIX ст. до початку XX ст. Мета цієї теми полягає в розумінні факторів та причин формування художника та особливостей впливу його творчості на розвиток українського мистецтва та культури

Для створення виставки використано фотографічні матеріали, живописні роботи та персональні речі побуту. В тому числі використовується і інші допоміжні речі з фондів музею для повного поглиблення в атмосферу тих часів, для занурення і розкриття його як культурно-творчої одиниці. В експозиції представлено його робоче місце зі столом та місце для відпочинку. Всі вітрини та експонати першої теми виставки будуть розміщені вдовж стіни з права на ліво від входу в залу.

Друга тема напряму пов'язана з першою через бажання Васильківського створити у Харкові музей на основі його спадщини. У цій темі розкрито історичний контекст та передумови створення Музею Слобідської України ім. Г. С. Сковороди, відомого сьогодні як Харківський Історичний Музей ім. М. Ф. Сумцова. Дуже важливим є розкриття питання впливу колекції Васильківського, яку він заповів саме на створення музею, та яка відіграла ключову роль у наповненні фондів. Також розглянемо історичне значення створення провідного музею України та його вплив на розвиток української музейної галузі, а також важливість історико-культурної спадщини. Експонати, а саме мемуари та різноманітна документація щодо створення і розвитку музею буде напряму переплітатись з експонатами першої теми, щоб повністю розкрити зв'язок художника цих подій.

Поєднання двох тем виставки мають створити комплексне зображення спадщини Васильківського і його внесок в створення провідного музею, як одного із важливих складових розвитку української культури.

РОЗДІЛ III. Музейно-педагогічна програма

Довгострокова програма з музейної педагогіки “Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова” розроблена відповідно до навчальної програми **Вступ до фаху** 2022-2023 навчальний рік (1 пара на тиждень, 36 годин за семестр) за підручником Гайдай О. М. Музеєзнавство: навч. посіб./ О. М. Гайдай – Миколаїв : Видавництво ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 212 с. [2].

Ціль: використовуючи колекцію С. І. Васильківського з Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова сприяти закріпленню знань та засвоєнню нового навчального матеріалу з дисципліни «Вступ до фаху» студентам-музеєзнавцям 1 курсу, ознайомлення, формування цілісного бачення та перспектив оволодіння навчального предмета, сприяння підготовці першокурсників до практики.

Мета: сформувати професійний світогляд майбутнього фахівця з музеєзнавства та пам'яткознавства цілісного уявлення про професію, його сутність та роль в сучасному суспільстві.

Завдання: досягнути в студентів певного рівня вмінь, знань та навичок, необхідних для подальшого вивчення дисциплін професії і практичної підготовки майбутнього фахівця з музеєзнавства та пам'яткознавства.

Форми реалізації програми: лекційні, лекції з практичною частиною, семінарські заняття.

Учасники програми: студенти-музеєзнавці 1 курсу.

Мотивація для студентів: набуття цілісного уявлення та розуміння про професію музеєзнавця, його сутність та роль в суспільстві.

Довгостроковий проект музейно-педагогічної програми розрахований на 34 години 1 семестру і включає такі теми:

№	Тема викладача курсу	Тема музейна	Форма реалізації викладача	Мета музейна	Завдання музейна	Використані музейні матеріали
1.	Правове регулювання музейної діяльності в Україні		Лекція			
2.	Міжнародні пакти та конвенції		Лекція			
3.	Структура фондів музеїв та основні напрями їх діяльності	Структура фондів музеїв та основні напрями їх діяльності	Лекція з практичною частиною	Навчити розрізняти основні предмети від науково-допоміжних; Навчити виділяти фонди тимчасового зберігання, архівного, бібліотечного	На базі цієї теми поділити всі предмети на основні та науково-допоміжні, обрати предмети до наступної пари	Експонати з виставки «Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова»
4.	Методика вивчення музейних предметів та джерела комплектування фондів	Методика вивчення музейних предметів та джерела комплектування фондів	Лекція з практичною частиною	Навчити розділяти предмети на типи музейних предметів: речові, письмові, образотворчі, фонічні; Навчити визначати цінність предметів	На базі цієї теми з обраних предметів зібрати інформацію про предмет, визначити його цінність	Експонати з виставки «Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського

						історичного музею ім. М. Ф. Сумцова»
5.	Система обліку музейних фондів	Система обліку музейних фондів	Лекція з практичною частиною	Навчити первинної реєстрації та наукової інвентаризації музейних предметів	На базі цієї теми виконати роль працівників музею і на фондово-закупівельній комісії навести аргументи щодо долі предмету. Заповнити науково-уніфікований паспорт для предмету	Експонати з виставки «Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова»
6.	Режим та особливості зберігання фондів	Режим та особливості зберігання фондів	Семінар	Вивчити режими зберігання фондів та виховати культуру зберігання різного типу музейних предметів	На базі цієї теми структурувати режим зберігання для кожного типу музейного предмету	Експонати з виставки «Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова»
7.	Наукова підготовка експозиції	Наукова підготовка експозиції	Лекція з практичною частиною	Навчити розділяти типи копій музейних предметів; Навчити складати	На базі цієї теми та музейних предметів створити етикетаж та тематико-	Експонати з виставки «Культурне надбання колекції

				тематико-експозиційний план, пояснювальні тексти: експлікації та етикетаж	експозиційний план	С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова»
8.	Особливості експозицій різних груп музеїв історичного профілю		Семінар			
9.	Проектування експозиції та реалізація проекту		Лекція			
10.	Класифікація екскурсій		Лекція			
11.	Методика побудови та проведення екскурсій		Лекція			
12.	Аудіовізуальна та цифрова революції в музеєзнавств		Лекція			
13.	Онлайн-музеї		Семінар			
14.	Музеї Азії		Семінар			
15.	Музеї Європи та Америки		Семінар			

**3.2. Короткостроковий проект музейної педагогічної програми:
Лекція з практичною частиною «Наукова підготовка експозиції»**

Аудиторія: Студенти-музезознавці 1 курсу

Тривалість: 80 хвилин

Форма реалізації: лекція з практичною частиною

Використані музейні матеріали: Експонати з виставки «Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова».

Мета: закріпити отримані знання з вивчення наукової підготовки експозиції шляхом виконання практичного завдання, використовуючи експонати виставки колекції С. І. Васильківського в ХІМ.

Навчальна: навчитися розділяти типи копій музейних предметів, скласти тематико-експозиційний план, пояснювальні тексти: експлікації та етикетаж, доповнити ці знання студентів на прикладі пам'яток з колекції С. І. Васильківського в ХІМ.

Розвиваюча: систематизувати отриману інформацію та закріпити знання з курсу.

Виховна: викликати повагу до історико-культурної спадщини, працювати в команді, сформувати практичні навички з питань музейної справи.

План заняття:

1. Вступ	5 хв
2. Теоретична та практична частина з виконанням завдань	35 хв
3. Перерва	5 хв
4. Теоретична та практична частина з виконанням завдань	30 хв
5. Підбиття підсумків	10 хв

Сценарій заняття

Вступ. Організація заняття

Лектор: Добрий день, шановні студенти! На минулих заняттях ви поділили предмети на основні та допоміжні, зібрали інформацію для кожного предмету, включаючи його цінність та написали уніфікований паспорт. А сьогодні на базі матеріалів, з якими ми працювали на минулих заняттях, а саме предметів з колекції Васильківського, будемо підготовлювати наукову експозицію. Ми навчимося: розділяти типи копій музейних предметів, складати тематичну структуру, тематико-експозиційний план, створимо етикетаж.

Теоретична та практична частина з виконанням завдань

Лектор: Експозиція від латинської «Ехропо» перекладається як виставляти напоказ, розкладати, та «exposito» – виклад, опис. Експозиція – це виставлення напоказ предметів, або розміщення будь-яких предметів, представлених для огляду. Сутність музейної експозиції зводиться до демонстрації пам'яток історії та культури з конкретних музейних зібрань, тобто основа експозиції є музейні предмети. Експозиція поділяється за тривалістю на постійну та тимчасову. Тимчасовою експозицією ще називають виставкою і на одній з таких ми зараз знаходимось. Виставка присвячена колекції С. І. Васильківського. **(показ експозиції)**

Експозиційна діяльність – це ознайомлення відвідувачів з найцікавішими експонатами музею. Експонатами музею можуть бути не лише оригіналами. Коли оригінал не доступний для показу, для його заміни використовують: копії, репродукції, зліпки, муляжі, моделі, макети, наукові реконструкції, новороби, голограми.

Копія – предмет, який створений з метою заміни іншого предмета, що виступає як оригінал. Усього виділяють два види копій. Першим видом є відтворення музейного предмета, який повторює риси оригіналу. Цей вид входить до складу науково-допоміжних фондів, але в разі втрати оригіналу

може набувати значення музейного предмета. Другий вид копії – це повторення твору, який робив автор. Коли копію створює сам автор, то її називають авторським повторенням, або реплікою.

На виставці експонується один такий експонат, що входить до допоміжних фондів – це фотокопія із зображенням батьків С. І. Васильківського: Іваном Федоровичем та Параскою Урилівною Васильківськими (**показ експонату**).

Наступними заміником оригіналу використовують репродукцію – це копія живописного, графічного або фотографічного зображення, що виготовлена друкарським способом і в іншому розмірі.

Макет – об'ємне відтворення зовнішнього вигляду об'єкта, яке створюється у певному масштабі й допускає деяку умовність показу. У цьому вигляді відтворюють виробничі й побутові інтер'єри, зовнішній вигляд окремих будівель та споруд, ландшафт і рельєф місцевості.

Муляжі - це відтворення оригіналу з матеріалу, з якого був зроблений оригінал, та за його розмірами.

Модель – вид відтворення оригіналу, який зберігає конструкцію й фактор самого оригіналу. Моделі створюються тоді, коли необхідно показати процес функціонування або роботи предмета, або виділити спрощену, умовну схему предмета для його наочної демонстрації, коли потрібно представити предмет, який існує лише в проекті чи плані.

Ще одним видом копії предмета є голограма. Голограма – це об'ємна оптична копія певного предмета, що створюється шляхом запису зображення предмета на світлочутливу пластину або на плівку за допомогою лазерної техніки. Ця техніка дає можливість одержувати зменшене або збільшене об'ємне зображення реального об'єкта.

Причиною експонування копій є те, що окремі предмети з музейних зібрань не можуть перебувати поза межами фондосховища тривалий час. Вони вимагають особливого режиму зберігання та спеціальних заходів захисту, які

неможливо забезпечити в експозиційних залах. Відтворені предмети експонуються й тоді, коли оригінал недоступний, втрачений.

Завдання для студентів: Запропонуйте ваші допоміжні матеріали, які можна було б використати для покращення експозиції.

(студенти пропонують допоміжні матеріали)

Лектор: Для того, щоб створити експозицію треба спочатку обрати тему. Тема повинна бути сформована конкретно. У темі мають бути чіткі межі для підбору матеріалу. Вона повинна мати вузькі хронологічні й топографічні рамки. Дана експозиція відповідає цим вимогам та має назву: «Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова».

Наукова підготовка експозиції є плануванням для реалізації або організації експозиції. Організація експозиції – це процес добору та логічної наукової композиції експонатів, що складається з кількох технологічних етапів.

Перший етап формування музейної експозиції має науково-концептуальний характер. Дирекція та відповідальні експерти музею на цьому етапі генерують ідеї щодо вигляду та змісту майбутньої експозиції, особливостей її компонування і розміщення.

Експозиційний образ – це умовна експозиційна модель певної теми (ідеї, проблеми), а також їх окремих елементів, побудована за допомогою основних та додаткових засобів, та така, що має художні якості. Ми беремо окремо розсіпані речі, окремі фрагменти і єдина картина немов би складається із сукупності індивідуальних доль, конкретних предметів, відокремлених подій і явищ. Звідси виникає і конкретно-предметна природа експозиційного образу. Експозиційний образ створює у відвідувача відчуття причетності. Це таке цілком первісне відчуття, коли образ та реальність поєднуються і події історії, представлені в експозиції, переводяться у внутрішній світ людини. Оскільки є відсилання до нехай уже минулої, але

реальності, музей не стільки створює свій образ, скільки шукає свій рівень узагальнення і з безлічі образів створює єдиний узагальнений.

Архітектурно-художня концепція експозиції (генеральне рішення) – основна художня ідея, художній образ, в який повинна втілитися наукова концепція; визначає просторову побудову експозиції, основне колірне рішення, провідні експонати в залах.

Завдання для студентів: Пропоную вам розділитись на 2 команди та придумати для даної теми архітектурно-художній образ експозиції. Для створення експозиції використовуйте надані на минулих парах експонати. Можна, та навіть необхідно, використати допоміжні матеріали, що ви запропонували. На завдання дається 20 хвилин.

(студенти виконують завдання)

Лектор: План майбутньої експозиції складають з двох видів: стислий - так звану тематичну структуру і розгорнутий тематико-експозиційний план. Тематична структура - це первісний документ (стрижень) майбутньої експозиції, який складається у вигляді тез або переліку тем, підтем і вузлових питань майбутньої експозиції. Тут формулюють завдання експозиції, її спрямування, визначають теми і тематичні комплекси.

На прикладі поданої експозиції (**показ експозиції**) ми можемо бачити, що вона умовно поділяється на теми та підтеми: перша тема «Біографія художника С. І. Васильківського» має дві підтеми «Становлення С. І. Васильківського як митця» та «Майстерня»; друга тема «Формування його колекції в ХІМ» також поділена на дві підтеми «Етапи створення колекції» та «Колекція в сучасному культурному просторі». Це і є тематичною структурою, на базі якої розробляється тематично-експозиційних план.

Завдання для студентів: Створіть коротку тематичну структуру на базі вашого архітектурно-художнього образу експозиції.

(студенти виконують завдання)

Тематико-експозиційний план – це повний опис майбутньої експозиції, складають, як правило, за відділами музею, з викладом її мети, завдань та послідовним переліком тем, підтем, комплексів, текстів, цитат, а також всіх експонатів, за допомогою яких ці теми будуть висвітлені в експозиції. Важливі теми висвітлюють якнайповніше.

Завдання для студентів: Вашим завданням буде спробувати, використовуючи тематичну структуру та предмети з минулих пар, заповнити тематико-експозиційний план з такими розділами:

1. Зміст експозиції.
2. Перелік експозиційних матеріалів.
3. Місцезнаходження експонатів в експозиції.
4. Характер матеріалів, розміри
5. Примітки.

(студенти виконують завдання)

Лектор: Відповідальним етапом підготовки музейної експозиції є складання пояснювальних текстів. Пояснювальні тексти експозиції прийнято поділяти на дві складові:

- провідні тексти, або їх називають експлікації. Вони містять основну характеристику та пояснення пам'яток, представлених у тому чи іншому залі музею. Їхня мета – ввести відвідувача у відповідну епоху, роз'яснити її особливості. Ці тексти не перевищують одного аркуша друкованого тексту, вони вкладаються у рамки і вивішуються на початку кожного експозиційного залу чи тематичної групи пам'яток;
- етикетаж - короткі підписи під кожним експонатом. Виділяють такі етикетажі: анотаційний, номенклатурний та орієнтувальний. Анотаційний – це підписи до експонатів із зазначенням їх назви, часу створення або появи, автора, матеріалу та походження. Номенклатурний – заголовки стендів, назви

розділів і тем. Орієнтувальний – показники порядку огляду експонатів, таблиці й маршрути залів.

Завдання для студентів: В даній експозиції представлена картина «Старий Харків» (показ експонату). Під нею знаходиться та сама анотаційна етикетка – короткий опис. Напишіть аналогічні етикетки для предметів з якими ви працювали на наступних парах.

(студенти пишуть етикетки)

Підведення підсумків

Лектор: Отже, експозиційна робота проводиться в таких етапах:

1. Підготовча робота. Вивчення історичної доби й вивчення матеріалів фондосховища. Цей етап називається експоза.
2. Складання тематичної структури, тобто детальна розробка кожного розділу експозиції.
3. Побудова тематико-експозиційного плану – повне і послідовне викладання всіх тем, підтем, які будуть відображені в експозиції.
4. Добір матеріалів.
5. Складання текстів та етикетажу.
6. Оформлення, монтаж та проектування експозиції та реалізація проекту

Останнє питання ми розглянемо на наступних парах

Сьогодні ви дізнались про наукову підготовку експозиції і закріпили отриману інформацію на практиці. Ви добре справились із завданнями. Кожен отримує бали за виконану роботу. На наступну занятті ми розглянемо особливості експозицій різних груп музеїв історичного профілю.

ВИСНОВКИ

Виставка представляє собою колекцію С. І. Васильківського в Харківському історичному музеї імені М. Ф. Сумцова. Творчій спадок Васильківського мав значний внесок в заснуванні Музею Слобідської України імені Г. С. Сковороди. Досліджуючи долю спадщини Васильківського виявляється, що на основі його колекції досі не створено жодної повноцінної виставки, хоча роботи досі активно використовуються в інших експозиціях.

У першому розділі було досліджено ряд джерел та літератури, включаючи: весь перелік предметів власності С. І. Васильківського, вступні книги Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова, фахові статті, мемуари. В результаті вивчення історії Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова було докладно досліджено провенанс творів С. І. Васильківського в фондах музею та долю історичної спадщини художника в цілому.

У другому розділі дипломної роботи було розроблено тематичну структуру, виявлено і розкрито наскрізні проблеми та архітектурно-художній образ для даної виставки «Культурне надбання колекції С. І. Васильківського у зібраннях Харківського історичного музею ім. М. Ф. Сумцова», яка знаходиться в актовому залі музею. В експозиції напряму використовуються всі предмети, власності митця [див. додаток 2. Таблиця]. Допоміжним елементом використовуються інші предмети, що дають змогу повністю висвітлити життя митця, реорганізацію музею та сучасний стан колекції в культурному просторі.

У третьому розділі було розроблено музейно-педагогічну програму з довгостроковим та короткостроковим проектом з предмету «Вступ до фаху», вперше розраховану на студентів-музезнавців 1 курсу. В цій програмі безпосередньо використовується виставка, як приклад для наочного закріплення знань. Довгостроковий проект складається з 10 лекцій та 5

семінарів, що відповідають навчальному плану в 1 семестр. Серед 15 занять виставка використовується в 4 лекціях та 1 семінарі. Для короткострокового проекту було обрано лекцію з практичною частиною на тему «Наукова підготовка експозиції», яка є завершальним етапом курсу, де використовується виставка. На цьому занятті студенти виконують завдання, в результаті якого кожен отримує готову оригінальну експозицію і практичне уявлення про спеціальність музеєзнавця.

Таким чином, ця дипломна робота досліджує не тільки роль спадщини С. І. Васильківського як частина фундаменту, на якому був побудований Харківський історичний музей імені М. Ф. Сумцова, а також внесок художника в культуру України в цілому. Тому, доходячи висновку, цей поважний митець заслуговує на окрему виставку в Харківському історичному музеї. Неможливо переоцінити вплив Васильківського на розвиток усієї музейної галузі України та становлення української культури. Також дана виставка є зрозумілим та зручним методом у навчанні майбутніх музеєзнавців практичним навичкам та закріпленню теоретичних знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Безхутрий М. М. С. І. Васильківський. Київ: Мистецтво, 1954. 47 с.
2. Гайдай О. М. Музеєзнавство : навч. посіб. / О. М. Гайдай. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 212 с.
3. Грибанова С. Екскурсії як метод підвищення культурно-професійного рівня учительства в Україні на початку ХХ ст. Краєзнавство. 2012. № 3. С. 103–106.
4. Даньковська Р. С. Історія музею Слободської України ім. Г. С. Сковороди // Бюлетень Музею Слободської України ім. Сковороди. Харків, 1925. №1. С.7-11.
5. Екскурсологія // Туризмологія : концептуальні засади теорії туризму : монографія / В. К. Федорченко та ін. К. : ВЦ «Академія», 2013. С. 253–262.
6. Книга надходжень Харківського історичного музею №37. Міністерство культури УРСР. З №25528 до №26761. С.79.
7. Книга надходжень Харківського історичного музею №48 №45672-№46776. С.21.
8. Книга поступлення експонатів. Міністерство культури Української РСР. №18 З №7517 до №8448. С.19
9. Книга поступлений експонатів Харківського історичного музею 1944-1946 г. с №1 - по 1033. С. 48.
10. Книга поступлений експонатів Харківського історичного музею 1946-1947 г. с №1039 - по 1532 с. 30.
11. Комитет в делах культурно-просветительных учреждений УССР. Инвентарная книга №3. Харьковский исторический музей. №1533-№2092. С. 3, 13.
12. Комитет в делах культурно-просветительных учреждений УССР. Инвентарная книга №4. Харьковский исторический музей. №2093-№2576. С. 2, 17, 20.

13. Комитет в делах культурно-просветительных учреждений УССР. Инвентарная книга №9. Харьковский исторический музей. №4076-№4468. С. 7.
14. Комитет в делах культурно-просветительных учреждений УССР. Инвентарная книга №12. Харьковский исторический музей. №5187-№5558. С. 32.
15. Михайловська Ю. А. Матеріали С. І. Васильківського в колекції ХІМ // Шістнадцяті Сумцовські читання, 16 квітня 2010 р. Харків: Оригінал, 2010
16. Ніколаєв О. О. Сергій Васильківський. Життя й творчість (з нагоди десяти років з дня смерти маляра). 1917–1927. Харків : Друк. вид-ва "Пролетарий", 1927. 26 с.+11 арк. іл.
17. Ніколаєв О. О. Художній відділ імени Худож. Академ. С.І. Васильківського // Бюлетень Музею Слободської України ім. Сковороди. X, 1925. № 1. С. 14-15.
18. Огієвська І. В. Сергій Іванович Васильківський / І. В. Огієвська. — Київ: Наукова думка, 1980. 167 с.
19. Положення про фондово-закупівельну комісію музею, затверджене наказом Міністерства культури України від 21.03.2016 № 144. Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0533-16#Text>
20. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2000 № 1766 «Про затвердження переліку музеїв, що перебувають у віданні підприємств, установ та організацій, де зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України». Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1766-2000-%D0%BF#Text>
21. Похорони С.И. Васильковскаго // Южный край. 1917. № 14249. 27 сентября (10 октября). С. 4.

22. Про затвердження Інструкції з організації обліку музейних предметів. Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1129-16#Text>
23. Про музеї та музейну справу. Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text>
24. Рибальченко Л. Л. Харківський історичний музей у період німецької окупації 1941-1943 рр. // Матеріали наукової конференції, присвяченої 110-річчю Харківського художньо-промислового музею. Харків, 1996. С. 63- 71.
25. Рибальченко Р. К. Нищення спадщини Васильківського: до 150-річчя від дня народження класика українського мистецтва// Образотворче мистецтво. 2005. № 1. С. 34–35.
26. Романовський В. С. Рукопис статуту товариства "Музей Слобожанщини" (Харків, осінь 1917 року) // Музей у глобальному світі: інновації та збереження традицій», присвяченої 100-річчю Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова. Харків, 2020. С. 37-48.
27. Сумцовъ Н.Ф. Памяти С. И. Васильковскаго // Южный край. 1917. №14251. 28 сентября (11 октября). С. 2.
28. Фененко А. О. Віртуальні комунікативні форми програмного характеру у музейній діяльності // Музей у глобальному світі: інновації та збереження традицій», присвяченої 100-річчю Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова. Харків, 2020. С. 49-55.
29. Шаров І. Ф. 100 видатних імен України: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. Київ: АртЕк, 2004. 504 с.
30. Шляхтина Л. М. Основы музейного дела : теория и практика. Москва : Высшая школа, 2009. С. 183. 2-е издание.

Додаток 1. Коментарі

1. Безперчий Дмитро Іванович (18 (30 жовтня) 1825, слобода Борисівка, Грайворонський повіт, Курська губернія, Російська імперія — †17 (30 вересня) 1913, Харків) - український художник і педагог. Учень Карла Брюллова; у його майстерні з 1843 р.. Формувався під впливом академічного мистецтва.

2. Квітка-Основ'яненко Григорій Федорович (18 (29) листопада 1778, Основа, нині в межах Харкова — 8 (20) серпня 1843, Харків) — український прозаїк, драматург, новинар, літературний критик і культурно-громадський діяч. Засновник художньої прози та жанру соціально-побутової комедії в класичній українській літературі.

3. Національний художній музей (NAMU, англ. National Art Museum of Ukraine) — музей образотворчого мистецтва в Україні, у Києві. Розташований на вулиці Михайла Грушевського, на Печерську. Заснований 1 серпня 1899 року за часів Російської імперії, на кошти російського уряду та української родини Терещенків. Музейна колекція створена на основі пожертв Богдана Ханенка, Терещенків, Вікентія Хвойки, Миколи Біляшівського та інших. Відкритий 30 грудня 1904 року. Станом на початок XXI століття музейні фонди нараховують близько 40 тисяч експонатів. З 1934 року мав назву Київський державний музей українського мистецтва, з 1964 р. — Державний музей українського образотворчого мистецтва.

4. Лебединський краєзнавчий музей — районний краєзнавчий музей у місті Лебедин Сумської області, культурно-освітній заклад, що розповідає про історико-культурний та соціально-економічний розвиток Лебединщини. Він розташований у пристосованому приміщенні за адресою вул. Тараса Шевченка, буд. 37, м. Лебедин. Має близько 10 тисяч експонатів — пам'яток і предметів історії, археології, природознавства, етнографії і культури.

5. Ніколаєв О. О. - лікар-дантист, один з довірених осіб С. В. Васильківського, автор його монографій, співробітник Музею

Слободської України. Відомий як член українського архітектурно-мистецького відділу Харківського літературно-художнього гуртка й Товариства ім. Г. Квітки-Основ'яненка.

6. Самокиш Микола Семенович (13 (25) жовтня 1860, Ніжин, Чернігівська губернія, Російська імперія — 18 січня 1944, Сімферополь, РРФСР, СРСР) — український художник-баталіст, майстер анімалістичного жанру, графік і педагог. Академік малярства (1890) і Дійсний член Імператорської Академії мистецтв (1913), Заслужений діяч мистецтв РРФСР (1937), Лауреат Сталінської премії другого ступеня (1941).

7. Сумцов Микола Федорович (6 (18) квітня 1854, Санкт-Петербург, Російська імперія, — 12 вересня 1922, Харків, УСРР) — український фольклорист, етнограф і літературознавець та громадський діяч. Доктор філологічних наук (1885), професор (1889). У 1884 році був призначений завідувачем Музею витончених мистецтв і старожитностей Імператорського Харківського університету. У 1904–1918 рр. - очолював Етнографічний музей Харківського історико-філологічного товариства. Був засновником і директором (1920-1922) Музею Слобідської України імені Г. С. Сковороди.

8. Петербурзька Академія мистецтв, також Імператорська академія мистецтв – це вищий навчальний заклад у галузі образотворчого мистецтва Російської імперії, яка існувала в Петербурзі з 1757 року до його скасування в 1918 році урядом Російської Республіки.

9. Потебня Олександр Опанасович (10 (22) вересня 1835, хутір Манів, поблизу села Гаврилівки Роменського повіту Полтавської губернії (тепер село Гаврилівка Роменського району Сумської області) — 29 листопада (11 грудня) 1891, Харків) — видатний український мовознавець, філософ, фольклорист, етнограф, літературознавець, педагог, громадський діяч, доктор філології, професор, член-кореспондент Петербурзької академії наук з 1875 р., член багатьох (у тому числі зарубіжних) наукових товариств. Лауреат Уваровської премії. Один із засновників Харківської громади, Харківського історико-філологічного товариства (додаток 6) (був його

головою у 1877–1890 рр.). Основоположник так званого психологічного напрямку в слов'янському мовознавстві. Ім'ям О. Потебні назвали Інститут мовознавства НАН України (1945 рік).

10. Українська державна картинна галерея організована в 1934 р, що об'єднала майже всі художні цінності Харкова. УДКГ було відкрито 1935 року. У 1937–1939 роках колекція УДКГ піддалася репресіям – з неї вилучено до «спецфонду» твори видатних майстрів українського авангарду (зараз вони знаходяться у Національному художньому музеї України). Напередодні Другої світової війни колекція налічувала понад 75 тис. експонатів. При цьому вона не була включена до плану евакуації, внаслідок чого вдалося евакуювати лише найцінніші експонати (4711 од.). Колекція, що залишилася в окупації, існувала як Харківський український художній музей, з якого нацисти цілеспрямовано вивозили експонати до Німеччини. А перед відступом 13 серпня 1943 року спалили музейний будинок разом із залишками колекції.

11. Харківське історико-філологічне товариство — наукове товариство в Харкові, яке створено для сприяння, координації та популяризації досліджень з історії, філології, етнографії та фольклористики, культурології, філософії. Товариство було засноване у 1876 році з викладачів університету та інших шкіл і місцевої інтелігенції, зацікавленої краєзнавством. Його члени вивчали археологію, побут, історію Лівобережжя, українську мову і культуру та вели культурно-освітню роботу. Головним ініціатором заснування був професор О. Кірпи́чников. Протягом 1900-х рр. мало 130 членів. Товариство заснувало архів, етнографічний музей, дві бібліотеки. Праці членів товариства видавалися в серійних виданнях. Після встановлення радянської влади у Харкові у 1919 р. було припинено діяльність усіх буржуазних товариств, серед інших й історико-філологічного. 8 лютого 1991 р., з ініціативи харківських учених-гуманітаріїв, товариство відновило свою діяльність як громадська організація. Нині однією з функцій

Харківського історико-філологічного товариства є забезпечення зв'язку між дослідниками, розпорощеними по різних установах Харкова, та статус

12. Харківський ветеринарний інститут засновано в 1851 році. В 1960 році був об'єднаний з Харківським зоотехнічним інститутом в Харківський зооветеринарний інститут. З грудня 2001 року – Харківська зооветеринарна академія.

13. "Харківський літературно-мистецький гурток" - об'єднання художників та письменників, що існувало з 1912 по 1919 рік у Харкові. Своїм завданням члени "Харківського літературно-мистецького гуртка" вважали організацію різних літературних та мистецьких заходів, на кшталт виставок, публічних читань, концертів тощо. Окрім вищезгаданого, учасники гуртка займалися розробкою різних спільних художньо-літературних проектів, а також активно співпрацювали з іншими мистецькими об'єднаннями в регіоні. У 1919 році "Харківський літературно-художній гурток" припинив своє існування.

14. Харківський художньо-промисловий музей — перший в Україні і один із перших у Російській імперії міських публічних музеїв. Заснований 14 грудня 1886 року з ініціативи письменника і громадського діяча Г. Данилевського зусиллями місцевої інтелігенції за сприяння Харківської міської думи. Ідея організації знайшла підтримку Імператорської академії мистецтв, при якій було створено Комісію по влаштуванню музеїв у провінційних містах, та міністерства імператорського двору Російської імперії. При музеї було відкрито художню школу, яка згодом отримала статус училища.

Додаток 2. Таблиця експонатів

№	Інв. номери	Перелік творів за авторством С. І. Васильківського
1.	Ж-9 Вст. 26225-5	Картина «Ріка Донець Зміївського повіту Харківської губернії» худ. Васильківського С. І., 1882 р., полотно, олія, 41,5х67 см
2.	Ж-93 Вст. 1398	Малюнок «Козаки на відпочинку» худ. Васильківського С. І., папір, акварель, кінець ХІХ – початок ХХ ст., 21х31,2 см
3.	Ж-99 Вст. 25225-50	Картина «Ріка Донець» худ. Васильківського С. І., початок ХХ ст., полотно, олія, 57х70 см
4.	Ж-254 Вст. 26225-114	Картина «Українська ідилія. Хата» худ. Васильківського С. І., 1902 р., полотно, олія, 95х133 см
5.	Ж-256 Вст. 26225-115	Картина «Хата в с. [Ольковитока] Валківського повіту» худ. Васильківського С. І., кінець ХІХ – початок ХХ ст., полотно, олія, 23,8х32,4 см
6.	Ж-260 Вст. 26225-117	Картина «Селяни» (етюд до картини «Обрання полковником Мартина Пушкаря») худ. Васильківського С. І., початок ХХ ст., полотно, картон, олія, 38,8х50,2 см
7.	Ж-261 Вст. 26225-118	Картина «Передача клейнодів» (етюд до картини «Обрання полковником Мартина Пушкаря») худ. Васильківського С. І., початок ХХ ст., папір, картон, гуаш, 57х32,4 см
8.	Ж-413 Вст. 1091	Етюд, папір, акварель, 10х20 см
9.	Ж-417 Вст. 1551	Картина «Старий Харків» худ. Васильківського С. І., полотно, олія, 11х15 см
10.	Ж-419 Вст. 1555	Картина «Полювання на качок» худ. Васильківського С. І., 1910-ті рр., полотно, картон, олія, 30,5х40,5 см
11.	Ж-420 Вст. 26225-224	Етюд, дерево, олія, 14х25 см
12.	Ж-523 Вст. 2319	Етюд «Морська тиша» худ. Васильківського С. І., кінець ХІХ – початок ХХ ст., полотно, картон, олія, 23,8х32,4 см
13.	Ж-524 Вст. 2319	Етюд «Весна в Анатолії» худ. Васильківського С. І., полотно, олія, 18х29 см
14.	Ж-525 Вст. 2319	Етюд «Весна» худ. Васильківського С. І., папір, олія, 24х13 см
15.	Ж-526 Вст. 2319	Картина «Хутір» худ. Васильківського С. І., початок ХХ ст., полотно, картон, олія, 16,8х32,7 см
16.	Ж-527 Вст. 2319	Картина «Долина р. Гав-де-По. Піренеї» худ. Васильківського С. І., кінець ХІХ – початок ХХ ст., дерево, олія, 12,6х24,3 см
17.	Ж-528 Вст. 1651	Картина «На полюванні» худ. Васильківського С. І., 1910-ті рр., полотно, картон, олія, 61,3х79,5 см
18.	Ж-697 Вст. 4123	Картина "Козача левада. На пасовищі" (незакінчений варіант) худ. Васильківського С. І., 1890 р., полотно, олія, 133х93 см
19.	Ж-743	Портрет професора Фавра Володимира Георгійовича (1852 –

	Вст. 5449	[1923] рр.) роботи худ. Уварова М. М. (автор портрета) та худ. Васильківського С. І. (декоративне оформлення), виконаний 24 листопада 1901 р., папір, картон, олівець, акварель, 87,8 x56,5 см
20.	Ж-820 Вст. 7609	Картина. Автопортрет Сергія Івановича Васильківського, 80-ті рр. ХІХ ст., полотно, олія, 73x57 см
21.	Ж-967 Вст. 2319	Картина "Сутичка козака Голоти" (ескіз) худ. Васильківського С. І., початок ХХ ст., папір, акварель, 29,8x56,5 см
22.	Ж-1050 Вст. відсутній	Картина. Карикатура на графа Капніста В. О. роботи худ. Уварова М. М. та худ. Васильківського С. І., початок ХХ ст., полотно, картон, олія, 71x57,8 см
23.	Ж-1154 Вст. відсутній	Картина «Водяний млин» худ. Васильківського С. І., кінець ХІХ – початок ХХ ст., полотно, олія, 43x55,5 см
24.	Ж-1182 Вст. 45870	Картина «Побачення» (авторське повторення) худ. Васильківського С. І., початок ХХ ст., папір, акварель, 24,5x33,5 см
Предмети, що належали С. І. Васильківському		
25.	ДР-407 Вст. відсутній	Рамка для картини
26.	ДР-288 Вст.2306	Стіл горіхового дерева для паління, дерево, 80 см
27- 28.	ДР-289-290 Вст. 2307	Два горіхових напівкрісла, обтягнутих зеленим плюшем, горіхове дерево
29- 30.	КС-646-647 Вст. 2301	Два блюда з майолікою кінця ХІХ ст., глина, діаметр – 33 см.
31.	ДР-408 Вст. 2280	Бурак пофарбований, лико
32.	ТК-851 Вст. відсутній	Двобічний домотканий вовняний килим
33.	ТК-848 Вст.2280	Плетений гачком гаманець для дрібних грошей, нитки
34.	КС-645 Вст.2280	Скляна ванночка для промивання очей, скло
35.	Р-170 Вст. 2306	Морська мушля, що використовувалась як попільничка, раковина
Фотоматеріали, пов'язані з життям С. І. Васильківського		
36- 38.	інв. 1932, інв. 1934, інв. 5177	С. І. Васильківський
39.	ОФ-21938	С. І. Васильківський зі своїм товаришем М. А. Беркосом.
40.	ФТД-318	Фотокопія із зображенням батьків С. І. Васильківського: Іван Федорович та Параска Урилівна Васильківські